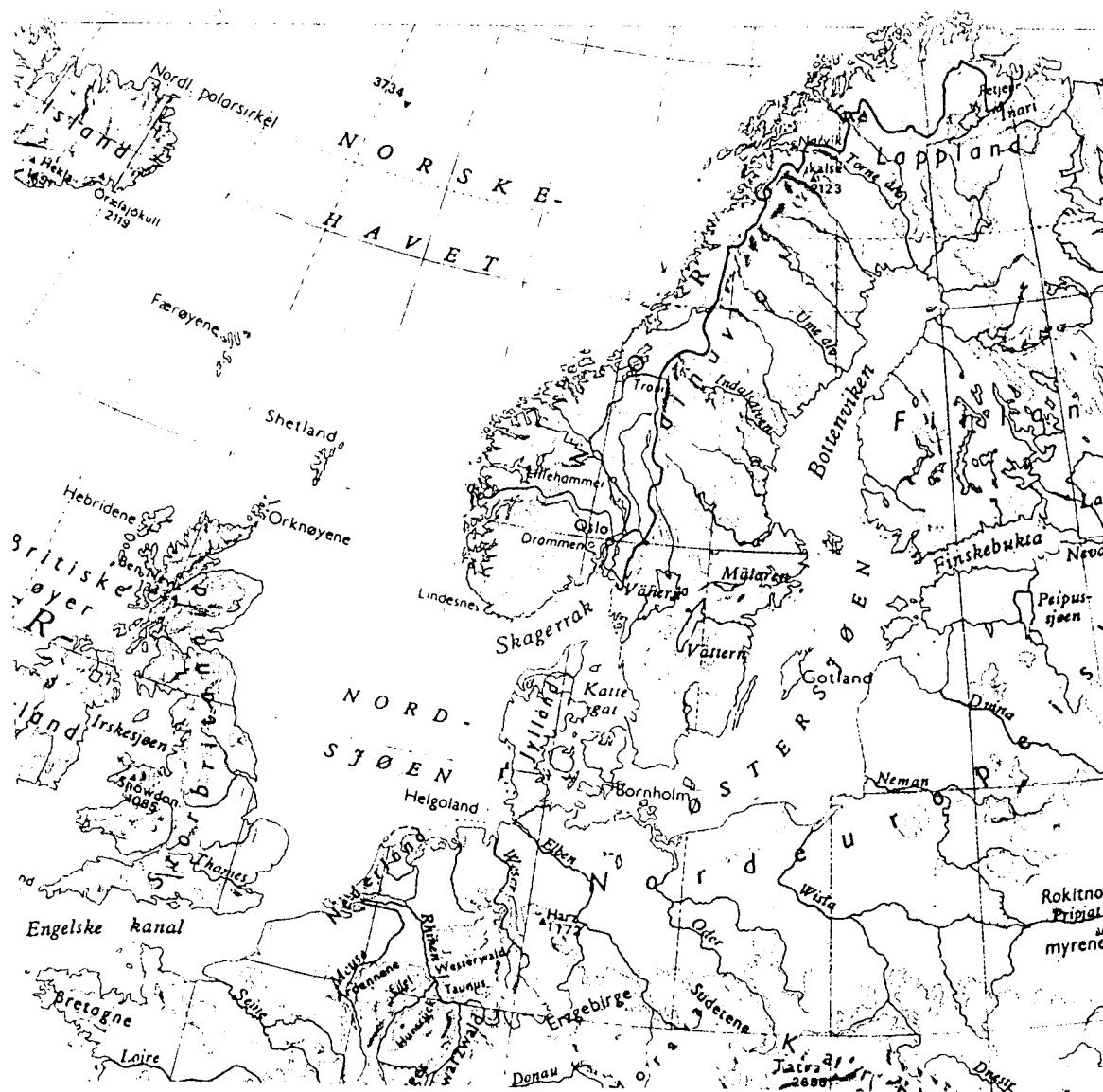

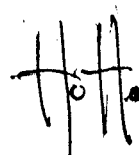
NORGE

104990

= en brikke i
STORMAKTSPILLET

fordypningsoppgave
"den andre verdenskrig"

NORGE
= en brikke i
STORMAKTSPILLET

FORORD

Det er mange forskjellige oppfatninger av hvordan Norge ble dratt inn i krigen; om skyld og ikke skyld. Kildematerialet er stort og sprikende. Denne oppgaven er bygget på stoff fra mange hold med forskjellige synspunkter. Det viste seg vanskelig å lage en objektiv fremstilling av det hele, men jeg har forsøkt, og om jeg har lyktes for det bli opp til andre å avgjøre. Samtidig har jeg satt spørsmål ved ting som ble gjort. Opptrådte Norge riktig i den situasjonen vi var låst fast i? De fleste spørsmålene blir det opptil deg selv å svare på, noen vil kanskje alltid forbli ubesvarte spørsmål. Diskusjonen om hvorvidt den tyske okkupasjonen av Norge var folkerettstridig, eller ikke, har jeg latt ligge.

Harald Halvorsen d.y.

INNHALDSFORTEGNELSE

ANGREP

STORMAKTSPILLET

- den norske skipsled
- "Vinterkrigen"
- krigsteater

FORSVAR OG NØYTRALITET

- nøytralitetsvernet
- krenkelseser
- "Tonnasjeavtalen"
- "Altmark"-affæren
- nøytralitet?

KAPPLØPET

Vestmaktens planer for en Norgesaksjon

- rettfærdiggjørelse
- plan R.4

Den tyske plan for angrepet på Norge

- Quislings besøk hos Hitler
- "Weserübung"
- spenning

VARSEL

- faresignaler
- den 8.april

kilder

Angrep

Den 9. april 1940 invaderte Tyskland Danmark og Norge. Hitler hadde igjen satset alt på ett kort, og vunnet. Det var en svært original og usedvanlig dristig operasjon som ble gjennomført, ja til og med den britiske og franske ledelse mente at et tysk angrep på Norge ville være for dristig til å være sannsynlig. Likevel gikk det bra for tyskerne. Motstanden her hjemme var beklagelig. Det norske forsvaret som en gang hadde vært et sterkt og kraftig forsvar, var nå ødelagt. Det samme gjaldt forsvarsviljen hos folket.

Med omkring 12 000 soldater okkuperte Hitler Norge. Disse var satt inn mot de viktigste havnebyene. Bare hvis enhver forsvarsberedskap mangler, er det mulig å besette et utstrakt fjelland som Norge med så få soldater. Dette visste også general Nicolaus von Falkenhorst, mannen som ledet operasjon "Weserübung." Hitler ble gjentatte ganger i ukene før minnet om det risikobetonete ved angrepsplanen. Forutsettende for at denne operasjonen skulle lykkes var at man unngikk den britiske marinen, og at angrepet ville være så overraskende at de norske kystfestningene ikke ville rekke å løsne ild. I sin krigsdagbok skrev general Falkenhorst: "Og nerve-belastningen ble for Føreren den sterkeste påkjenning i hans liv."

Samtidig med at den tyske operasjonen så var også britiske sjøstridskrefter på vei mot Norge. De allierte ventet seg tyske mottrekk ved mineutleggingen i norske farvann, og under påskudd av dette ville de besette store deler av Norge, inklusiv den nordlige delen av Sverige. Man regnet med at denne operasjonen kunne bli utført med norsk samtykke. Britene var imidlertid for sent ute.

Stormaktspillet

Ved utbruddet av den annen verdenskrig i september 1939 erklærte Norge å ville holde seg fullstendig nøytral i krigen. De krigførende parter svarte med at de ville respektere Norges nøytralitet. Forutsetningen for at Tyskland skulle respektere Norges nøytralitet, var imidlertid at Norge måtte iakttå en uangripelig nøytralitet like overfor Tyskland og ikke tåle noen nøytralitetskrenkelser fra en tredje makt. Hvis det skulle forekomme noe slikt nøytralitetsbrudd, ville imidlertid "Riksregjeringen se seg tvunget til å vareta rikets interesser på en slik måte som den foreliggende situasjon måtte tilsi."

Grunnen til Den tyske Regjeringens erklæringen er åpenbart at den hadde all interesse av at Norge holdt seg nøytralt.

DEN NORSKE SKIPSLED

En av de viktigste årsaker til det tyske nederlaget i den første verdenskrig (1914-1918), var de alliertes blokade av Tyskland som ble satt i verk fra første dag. Ved krigsutbruddet den 3. september 1939 gjenopptok Vestmaktene (Frankrike og Storbritannia) straks den blokadepolitikken overfor Tyskland som hadde vist seg så virksom under krigen 1914-1918. For å stimulere Norge til å samarbeide med Storbritannia med hensyn til blokaden av Tyskland, så utstedte Den britiske Regjering en erklæring om at ethvert angrep på Norge ville bli betraktet som og møtt med samme makt som et angrep på Storbritannia. Et samarbeid mellom Norge og Storbritannia ville fra britisk synspunkt, være en stor betydning for blokadens effektivitet.

Det norske territorialfarvann fungerte som en skipsled for tyske skip etter krigsutbruddet. Dette var et meget stort hull i blokaden som Tyskland visste å benytte seg av, både for sin krigføring til sjøs og for sin import av svensk jernmalm fra Narvik. Tyske skip kunne seile den norske skipsled uten frykt for å bli angrepet av fiendtlige sjø- og luftstridskrefter.

Alt fra krigens begynnelse var Vestmaktene som Tyskland, klar over den store betydning tilførselene av svensk jernmalm hadde for den tyske rustningsindustri. Hvis disse tilførselene ble avskåret, ville det ikke bare føre til at Tyskland tapte krigen, men også at krigen ble vesentlig forkortet. Størsteparten av den svenske jernmalm, ble i krigstid som i fredstid, utskipt fra Luleå i Bottenviken. Om vinteren er imidlertid den nordlige delen av Østersjøen tilfrosset, og i denne perioden foregikk derfor praktisk talt all utskipning av svensk jernmalm fra Narvik.

Eksporten av svensk jernmalm til Tyskland og bruken av det

norske territorialfarvann som skipsled, skulle bli en viktig årsak til at Norge ble dratt inn i krigen. Dette var det grunnleggende problem. Med tiden så ble Vestmaktene mer og mer overbevist om betydningen av å få stoppet denne tilførselen av svensk jernmalm til Tyskland, og det var bare en militær aksjon som kunne hindre malmtrafikken i å fortsette. Tyskland på sin side kunne på ingen måte godta en alliert aksjon mot Norge, en slik aksjon ville få katastrofale følger. Den eneste utveien var å være i Norge før Vestmaktene ..... Så lenge Storbritannia respekterte Norges nøytralitet, var dette problemet imidlertid ikke aktuelt.

"VINTERKRIGEN"

I november 1939 gikk Sovjetsamveldet til angrep på Finland. For å bedre forsvaret av Leningrad så hadde Sovjetsamveldet stilt krav om at Finland måtte avstå landområder, dette godtok ikke Finland og "Vinterkrigen" var en realitet. Både Norge og Sverige følte seg nå truet, det var ingen som visste med sikkerhet hvor langt Sovjetsamveldet ville gå. Deres ønske om isfrie havner ut mot Atlanterhavet var sterkt, og frykten for at den nordlige delen av Skandinavia skulle bli tatt, var stor.

"Når russerne har fått satt igjennom de krav som de har reist i Finland, vil de komme med ultimatum til Den norske Regjering om å avhende isfrie fjorder i Finnmark. Den tyske Regjering skal ha gitt Sovjetregjeringen løfte om at den vil holde seg passiv om Russland gjør noe slikt."

melding til utenriksdepartementet fra legasjonen i Berlin, 06.12.1939. *)

I Storbritannia var det også en meget stor usikkerhet. Man så på angrepet på Finland som en trussel, Storbritannia ville likevel nødig gå til krig mot Sovjetsamveldet. På et høyere plan ble det gjort helt klart at det ikke kunne gis hjelp til noe skandinavisk land. Misnøyen med Vestmaktens passive krigføring ble større og større etter hvert som den folkelige

sympatien for finnenes kamp vokste. Den hjelpen Storbritannia ga Finland, var i virkeligheten bare hjelp Storbritannia selv kunne nyte godt av.

Skandinaviaspørsmålet kom med "Vinterkrigen" i et helt nytt lys. Britene visste å utnytte den frykten som nå var bredd seg i de skandinaviske land. Fredsslutningen mellom Finland og Sovjetsamveldet den 12.mars 1940, var derfor stikk i strid med Vestmaktens planer for Skandinavia. Planene måtte tilpasses en ny situasjon.

KRIGSTEATER

Etter hvert som det tilspisset seg mellom Tyskland og Vestmaktene, så presset den franske regjering mer og mer på for å få operasjoner i nord. Frankrike ønsket å opprette et skandinavisk krigsteater som et mål i seg selv, for å trekke tyske land- og luftstridskrefter i størst mulig utstrekning bort fra hovedfronten i vest. Dette presset fra Frankrike var i en stor grad med på at norden etter hvert skulle bli sett på som en krigsskueplass.

Tyskland var av denne grunn åpenbart ikke interessert i å få noen utvidelse krigsskueplassen. Hitler håpet å få en rask avgjørelse av krigen i vest, for å deretter gå til angrep på Sovjetsamveldet. At et nøytralt norden ble sett på av Hitler som en fordel for den videre krig, er helt på det rene. En besettelse av Skandinavia gikk heller ikke inn i Hitlers opprinnelige planer for føring av krigen.

Norges strategiske beliggenhet og den langstrakte norskekysten var selvfølgelig også av en betydning. For Tysklands del ville likevel ikke tyske støttepunkter i Norge i avgjørende grad bedre Tysklands strategiske stilling. Den tyske Sjøkrigsledelse mente at framfor alt, var det av den grunn ikke noen nødvendighet å besette Norge med makt.

*) Det viste seg senere at meldingen ikke var riktig.

Forsvar og nøytralitet

Den britiske militærattasjeen i Skandinavia oppsøkte i juli 1939 kong Haakon for å få vite hvordan Norge ville stille seg hvis det kom til krig mellom Tyskland og de allierte.

Kongen håpet at ingen av stormaktene ville sette sin fot på norsk jord, men om så galt skulle skje at Norge ble trukket inn i krigen, ville han foretrekke at det var engelskmennene som gjorde det. Det var imidlertid et stort dilemma. Norge var et svært demokratisk land, kunne kongen fortelle, og derfor var det nødvendig å styre den offentlige meningen. Uansett hvem som først satte sin fot på norsk jord, ville vedkommende makt bli sett på som en angriper, derfor ville det være best om det var tyskerne som først gikk til dette skrittet. Så kunne britene komme etter å kaste dem ut .....

Var Norge virkelig en nøytral stat i den kommende store konflikten ??!

NØYTRALITETSVERNET

For å vareta Norges plikter og rettigheter som nøytral stat på landets sjøterritorium, ble Sjøforsvaret ved krigsutbruddet mellom stormaktene, delvis mobilisert og satt opp som et redusert nøytralitetsvern. Når Sjøforsvaret ikke ble mobilisert og satt opp i sin helhet overensstemmende med krigsoppsetningsplanene, var årsaken den at det på grunn av en katastrofal mangel på øvd befal og mannskap, lot det seg ikke gjøre!

Under første verdenskrig (1914-1918) var Sjøforsvaret fullt mobilisert fra krigens første til siste dag. De forskjellige festningene hadde også dekningsavdelinger av hæren, og kystfestningenes minefelter var etablert. Det var det sterke forsvaret og den kompromissløse nøytralitetspolitikken som holdt Norge utenfor den store krigen. Vi kunne forsvare våre egne interesser, samt våre plikter og rettigheter som en nøytral stat.

"Kan man ikke sende hjem noen av alle de menneskene som ligger rundt omkring i landet, og ikke har noe å bestille?"

statsråd Jonas Ludvig Mowinckel, 07.10.1939

Det norske Arbeiderparti møtte i 1935 til Stortingsvalg under parolen om å bekjempe enhver rustningspolitikk. Militærvesenet

skulle legges om til vaktvern. "Ned med våbnene!" De fleste som ble sittende i Regjeringen etter valget var pasifister, herunder også forsvarsministeren. Mens hele Europa forberedte seg på krig og de fleste land rustet opp sitt militærvesen, - rustet Norge ned. Det engang så sterke norske forsvaret, var nå blitt ødelagt. Forsvarsviljen hos folket var også blitt borte, etter å ha vært utsatt for systematisk propaganda i en årrekke.

KRENKELSER

Blant annet på grunn av Norges strategiske beliggenhet, ble den norske kyst helt fra første dag viet en overordentlig stor oppmerksomhet fra de krigførende parter. Norske myndigheter ble utsatt for et meget sterkt press fra Vestmaktene, som overhodet ikke hadde noen interesse av at Norge forble nøytralt. Storbritannia ville strekke vår nøytralitet til det ytterste, og kom vi med i krigen på deres side, så meget desto bedre. Hensynet til Norge som en nøytral nasjon, ble satt helt til side. Tyskland advarte derimot hardt mot at vi ikke skulle iakttå en uangripelig nøytralitet.

"Det er England som kjem til oss med alle slags krav, og som ikkje berre kjem med krav, men som gjennomfører ein politikk, som trækker under føtene traktatar og rett."

utenriksminister Halvdan Koht, 09.12.1939

"Eg trur for min part at England og Frankrike gjerne vil driva Noreg ut or nøytraliteten sin og inn i krigen."

utenriksminister Halvdan Koht, 22.12.1939

"Eg må vedgå at eg kan ikkje fri meg for den mistanken at Den britiske Regjeringa beint fram har sett seg til fyremål å driva oss inn i krigen."

utenriksminister Halvdan Koht, 08.01.1940

Antallet nøytralitetskrenkelses som ble begått overfor Norge var meget stort, og utover våren 1940 økte de krigførende makters virksomhet på norsk kyst meget sterkt. Fra midten av mars til Norge kom med i krigen, var det således ikke en dag uten at landets nøytralitet ble krenket en eller flere ganger.

De aller fleste nøytralitetskrenkelsene ble begått av Vestmaktene. De hadde den største interesse av å overvåke det norske sjøterritorium, både for å kontrollere den tyske skipstrafikk i den norske skipsled, og for å undersøke om de norske sjøstridskrefter m.v. maktet å hevde landets nøytralitetsforeskrifter på sjøterritoriet. Denne overvåkningen ble søkt utført både ved hjelp av britiske speiderfly og krigsskip. Tyske og sovjetiske nøytralitetskrenkelses forekom også, ved at militære fly ulovlig fløy over norsk sjø- og landterritorium. De tyske flyene fløy over norsk territorium i den åpenbare hensikt å løse rekognoseringsoppdrag. Etter "Vinterkrigen" ble det slutt på de sovjetiske nøytralitetskrenkelsene.

Halvdan Koht, april 1940

Fra norske side så ble det protestert overfor de respektive regjeringer mot disse nøytralitetskrenkelsene, uten at forholdene dog bedret seg.

Ved utbruddet av "Vinterkrigen" ble det snart klart for de norske myndigheter at denne krigen ville kunne sette Norges nøytralitet på en alvorlig prøve, både politisk og militært. Fredsslutningen den 12.mars 1940 kom derfor som en lettelse for Norge. Problemet angående en eventuell gjennommarsj av allierte troppestyrker over norsk og svensk område til Finland, falt nå også bort. En slik gjennommarsj ville sannsynligvis ha ført til en sterk reaksjon fra tysk side.

"TONNASJEAVTALEN"

Den 11.november 1939 ble det i London sluttet en avtale mellom Norges Rederforbund og det britiske skipsfartsministerium. Avtalen ble inngått med Regjeringens tilskyndelse og med dens fulle sanksjon. Avtalen som ble inngått med Storbritannia var den såkalte "Tonnasjeavtalen." Den norske Regjering hadde gitt etter for et meget sterkt britisk krav, og bøyet igjen av da Storbritannia krevde visse endringer i avtalen på nyåret 1940.

Denne avtalen hadde en meget, for å ikke si enormt, stor betydning for Vestmaktene. Den 12.januar 1941 uttalte den britiske admiral Charles Dickens i en kringkastningstale over BBC, at hvis det ikke vært for den norske handelsflåten, kunne Storbritannia like gjerne ha bedt Hitler om hans betingelser.

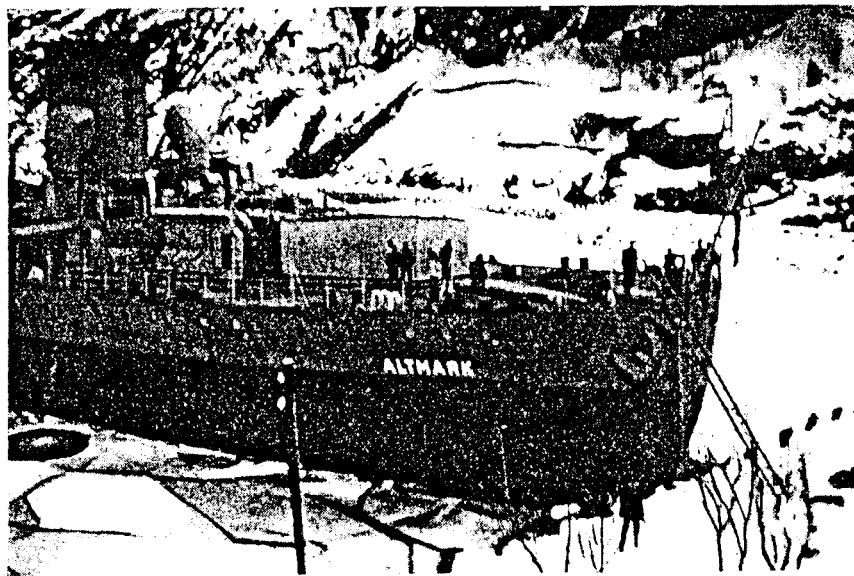
Tyskland var selvsagt klar over den norske handelsflåtens betydning for de alliertes krigføring og så det som et av sine hovedformål ved okkupasjonen av Norge, å hindre at de norske handelsskipene fortsatte å seile for alliert regning. Denne avtalen mellom Storbritannia og Norge var det første tegn på at Norge ikke ville holde seg strengt nøytralt overfor de krigførende parter. Det ble også sterkt advart mot denne "vennligheten" fra tysk hold, men advarslene ble ignorert av Den norske Regjeringen.

"ALTMARK"-AFFÆREN

Om kvelden den 16.februar inntraff det i Jøssingfjorden mellom Egersund og Flekkefjord en episode som vakte oppsikt verden over, og som skulle få vidtgående konsekvenser. Den britiske jageren "Cossack" gikk inn i Jøssingfjorden, der den med væpnede mannskaper bordet det tyske handelsfartøyet "Altmark." Om lag 300 britiske krigsfanger ble satt fri og tatt ombord i "Cossack," før den satte kursen ut til sjøs igjen. Sju av besetningen på "Altmark" mistet livet da britene bordet skipet. Like i nærheten av det tyske handelsskipet lå to norske marinefartøyer, de hadde fått ordre om å ikke løsne skudd!

Hitler falt i et hysterisk raseri da han fikk høre om de to

norske marinefartøylene som ikke hadde foretatt seg noe for å bistå "Altmark." Det var Norges åpenbare plikt som nøytral nasjon å forhindre slike nøytralitetskrenkelser, om så nødvendig å gjøre bruk av militær makt. Folkene rundt Hitler satte utropstegn i sine dagbøker. "Jeg er overbevist om at nordmennene ikke vil gjøre noe for å berge sin nøytralitet," raste han. "Altmark"-affæren overbeviste Hitler om at en intervensjon i Norge var ønskelig, - det var gnisten som fikk kruttønnen til å eksplodere.

Advarselen var klar; i en meget skarp protest fra Tyskland, ble det konkludert med at situasjonen var høyst alvorlig og at den kunne trekke de alvorligste følger etter seg. Dette var åpenbart en trussel om krig.

Den norske Regjering reagerte med å overlevere en protest til Storbritannia, men i Storbritannia så trakk man mest på skuldrene av det hele. Marineminister Winston Churchill merket seg den norske opptreden før, under, og etter episoden i Jøssingfjorden som et nytt eksempel på nøytralitetsbestrebelsler han ikke hadde noe til overs for. Selv innrømmet han at deres handling uten tvil var det mest flagrante brudd på teknisk nøytralitet som tenkes kunne!

"Altmark"-affæren var også et varsko om at Norge måtte være på vakt mot ytterligere overgrep fra britiske sjøstridskrefter i norsk territorialfarvann. Om man ikke hadde fått fastslått at Vestmaktene ikke tok hensyn til vår nøytralitet før, så hadde man i alle fall fått gjort det nå, og det på det sterkeste.

NØYTRALITET ?

Den norske nøytraliteten før 9.april 1940 må nok dessverre dras i tvil. Det er neppe tvil om at det var Regjeringens oppriktige mening å holde vårt land utenfor krigen, hvis den anså det for mulig. Regjeringens oppfatning om at vi måtte sørge for å komme på den rette siden, var imidlertid det svake

punkt. Det var helt klart at Norge ville bøye av for britisk press. Herunder kunne det inntreffe en katastrofal situasjon for Tyskland, som før eller senere førte til at de tapte krigen, og dette var de tyske myndigheter fullt klar over.

Den britiske forretningsmannen Hambro hadde den 30.mars 1940 en samtale med forsyningsminister (senere utenriksminister) Trygve Lie i Oslo. Her gikk Trygve Lie til felts mot utenriksminister Kohts "ultranøytrale" holdning. Trygve Lie forsikret at den ga et feilaktig inntrykk av den norske nøytralitetspolitikken . . . . Hambro mente tiden var inne for Den norske Regjering til å nå velge side: Ja, men - kunne Trygve Lie fortelle - det var just det Den norske Regjering gjorde i praksis. Trygve Lie kunne opplyse at flere ganger hadde nordmennene lukket øynene for britiske nøytralitets-krenkelser, og det ville den fortsette med. Lie håpet forøvrig på en annen side at britene ikke ville være de første til å krenke det norske territorialfarvann med makt. Han mente, som kongen, at det måtte være i britisk interesse at det var Tyskland som først krenket den norske nøytraliteten med makt.

Kan Trygve Lie ha misforstått den "streng og upartiske" norske nøytraliteten?

Man kan spørre seg om viljen var til stede hos Den norske Regjering til å føre en kompromissløs nøytralitetspolitikk. I så fall: Hvorfor var det ikke væpnet avvisning av de så hyppige krenkelsene av Norges nøytralitet? Hvorfor ble ikke full mobilisering iverksatt da man så hvilken faretruende situasjon Norge sto midt oppe i? Svenskene mobiliserte med nesten 100 000 mann vinteren 1939/1940. Dette blant annet, medvirket til at Sverige ble stående utenfor krigen. En like fast holdning fra Norges side ville vært det eneste som det hadde stått respekt av.

Det er vel lite sannsynlig at en streng og upartisk nøytralitetspolitikk ville kunne holdt Norge utenfor krigen, i alle fall ville den ikke kunne gjort det når man ikke kunne forsvare den. Norgesspørsmålet var et stort, viktig og kanskje også avgjørende problem. Et tysk angrep ville nok kanskje ha vært avskrevet, men ville Vestmaktene ha godtatt at Norge sto strengt nøytralt i den store konflikten? Svaret her er et klart nei. Planene for et angrep på Norge var allerede langt på vei for Vestmaktenes del, de mente helt fra krigens begynnelse at Norden måtte stå på deres side om krigen skulle vinnes.

På et møte mellom Det norske Arbeiderpartis spisser den 17.januar 1940, ble det bestemt at landet skulle forsvares med våpen både mot et tysk og sovjetisk angrep. Den virkelige trusselen kom imidlertid fra Storbritannia! Man var i Storbritannia ikke uvitende om denne beslutning.

Kappløpet

VESTMAKTENES PLANER FOR EN NORGESAKSJON

Alt den 19. september 1939, to uker etter krigsutbruddet, gjorde den britiske marineminister Winston Churchill oppmerksom på den tyske malmtrafikk i norske farvann og fremholdt nødvendigheten av å stoppe den på en eller annen måte, fortrinnsvis ved å legge britiske miner i norske farvann. På denne måten ville nemlig den tyske skipstrafikk fra Narvik ikke lenger kunne nytte den nøytrale norske skipsled, men ville bli tvunget ut i åpen sjø hvor den så kunne bli angrepet av allierte stridskrefter.

På dette tidspunkt var det imidlertid etter Den britiske Regjeringens oppfatning, ennå håp om at det ved handelsoverenskomster med Norge og Sverige, ville kunne lykkes å bringe den svenske utskipningen av jernmalm til Tyskland betraktelig ned. Det var først i slutten av mars 1940 at Churchill lyktes å få Regjeringen med på forslaget om minelegging av norsk farvann, og da som et ledd i en mye større operasjon.

RETTFERDIGJØRELSE

Nødvendigheten for en rask aksjon i Skandinavia bare økte med tiden, og den 16. desember framla Churchill for Den britiske Regjering et memorandum om Norgesspørsmålet. Her fremsatte han blant annet også planer om å få stoppet eksporten av svensk jernmalm til Tyskland fra svenske havner i Østersjøen. Churchill fremholdt videre at de allierte under visse omstendigheter eksempelvis burde besette Narvik og Bergen for å gjøre den nordlige blokadelinjen av Tyskland fullt effektiv. "Det kan ikke understrekes sterkt nok at en britisk kontroll av den norske kyst er et strategisk mål av første rangs betydning."

Dette memorandumet viser tydelig at Winston Churchill ikke hadde noen betenkeligheter med hensyn til å krenke små nasjoners nøytralitet. "Små nasjoner må ikke binde våre hender når vi kjemper for deres rettigheter og frihet."

Med "Vinterkrigen" kom som tidligere sagt Skandinavia-spørsmålet i et nytt lys. Under påskudd av hjelp til Finland, så kunne Vestmaktene nå sende tropperstyrker inn i Norge og Sverige. På denne måten kunne man få stoppet malmtransporten ved å besette Narvik.

Winston Churchill

De allierte var selvsagt oppmerksom på at en besettelse av Narvik uten norsk samtykke, ville være en alvorlig krenkelse av Norges nøytralitet. Men det ble antatt at den sympati norske og svenske folk følte for Finlands sak, sammen med frykten for et mulig russisk angrep på Nord-Skandinavia, ville få Norge og Sverige til å tolke sine nøytralitetsregeler på en måte som var forenlig med de alliertes planer.

På et møte i Det allierte øverste Krigsråd den 5. februar 1940 så ble planene for en alliert operasjon i Skandinavia utvidet til å nå også omfatte en besettelse av det nordlige Sverige. Det ble fastslått at hovedhensikten med de alliertes "Finlandshjelp" var å få stoppet den svenske malmtransporten til Tyskland, bare en liten del av det allierte ekspedisjonskorps skulle bli sendt videre til Finland.

Det ble regnet med at en alliert besettelse av Nord-Sverige ville utløse en tysk motaksjon. For møte et eventuelt tysk mottrekk så gikk de alliertes plan ut på, foruten å besette Narvik, å besette Trondheim, Bergen og Stavanger. Dette skulle gjøres for å gi de allierte baser for forsvaret av Norge og Sverige.

Fredsslutningen mellom Finland og Sovjetsamveldet den 12. mars 1940 la imidlertid en stopper for de alliertes omhyggelige utarbeidede operasjonsplaner for et felttog i Skandinavia. Den britiske Regjering besluttet med nølende tilslutning av Den franske Regjering, å oppgi planen. En iverksetting av planen under de endrede forhold, ble forutsatt å ville møte positiv motstand både fra Sveriges og Norges side, og kanskje endog ville føre til at begge land kastet seg i armene på tyskerne.

De alliertes planer mot Skandinavia var likevel ikke helt oppgitt. I Frankrike hadde det vært regjeringsskifte, og den nye statsministeren gikk straks inn for en mer aggressiv krigføring og gjenopptok kravet om en skandinavisk aksjon. Storbritannia ville heller ikke latt seg stoppe av fredsslutningen mellom Finland og Sovjetsamveldet; den svenske malmeksporten til Tyskland måtte stanses. De allierte planene måtte tilpasses den nye situasjon. Det tok to uker å få det til .....

PLAN R.4

Den 28. mars besluttet Det allierte øverste Krigsråd å utføre den plan om å legge miner i den norske led for å tvinge den tyske malmtrafikken fra Narvik ut av norsk territorialfarvann, som Churchill gjentatte ganger hadde fremsatt i løpet av vinteren. Denne operasjonen ble av ham døpt "Wilfred," "because by itself it was so small and innocent."

Til tross for denne ignoreringen av Churchill ville den likevel være et alvorlig brudd på Norges nøytralitet, som ville kunne virke uheldig på folkestemningen i de nøytrale land og da særlig De forente stater. For å rettferdiggjøre operasjonen i verdens øyne skulle det derfor, før

mineleggingen fant sted, sendes en advarsel til Norge og Sverige i form av noter om at den nøytralitetspolitikk som disse land førte, i praksis ga Tyskland store fordeler.

"I betraktning av vår krenkelse av norsk nøytralitet kan tyskerne beslutte å etablere fly- og flåtebaser i Syd-Norge for å forsøke å få kontroll over minefeltene, å intensivisere angrepene på våre flåtestyrker og baser og våre konvoier til Norge og deres samling i havnene. I det øyeblikk tyskerne setter foten på norsk jord, eller det er klart bevis for at de har til hensikt å gjøre det, vil vårt mål være å sende styrker til Narvik for å sikre havnene og følgelig jernbanen til den norsk svenske grense og gjøre klar veien (pave the way) til malmfeltene i Gällivare. Som et defensivt tiltak å sende styrker til å okkupere Stavanger, Bergen og Trondheim for å hindre tyskerne i å bruke dem for fly- eller flåtebaser. I situasjon med utsikt til tysk invasjon i Norge håper vi at nordmennene vil ønske våre styrker velkommen og samarbeide med dem. I det tilfelle vil ikke landsettingene volde noen vanskeligheter unntagen kanskje i Stavanger."

Det allierte øverste Krigsråd, 31.03.1940

Man regnet med en militær reaksjon fra Tyskland som følge av den britiske mineleggingen. Det var faktisk det som også var ønskelig, eller man kan si forutsetningen for at Vestmaktens egentlige aksjon skulle kunne gjennomføres. Operasjon "Wilfred" ble derfor en viktig del av Plan R.4. Det var den som skulle provosere tyskerne til å reagere militært. Britene mente seg i stand til å kunne følge ventende tyske reaksjoner og bevegelser på mineleggingen så godt at de kunne rykke inn i Norge i det rette øyeblikk, hvorved deres aksjon ville få preg av å være en redningsaksjon for Norge!

Samtidig med mineleggingen av norske farvann, så var det besluttet å legge flodminer fra fly i Rhinen for å stoppe skipstrafikken i elven. Denne aksjonen skulle være en demonstrasjon av Vestmaktens styrke og skulle vekke oppsikt og bidra til å diversifisere aksjonen mot det nøytrale Norge. Men det kom en slede i veien. Franskmennene var redde for at en minelegging av Rhinen kunne utløse tysk bombing av deres fly- og ammunisjonsfabrikker og ville ha planen utsatt i to måneder. Dette resulterte i at den planlagte Norgesaksjon som var fastsatt til den 5. april, ble utsatt til den 8. april, og Storbritannia ble alene om å utføre aksjonen.

De allierte planer for Norgesaksjonen eller Plan R.4 som den ble kalt, var vel gjennomtenkt. Hadde de blitt satt i verk den 5. april som opprinnelig besluttet, er det sannsynlig at den ville ha kunnet gjennomføres, vel og merke hvis mineleggingen i norske farvann hadde utløst et tysk mottrekk som de allierte både ventet og håpet. Imidlertid ville tilfellet at tyskerne, uten å ha kjennskap til mineleggingen i den norske led, satte inn sitt angrep på Norge omtrent samtidig med at Vestmaktens Norgesaksjon tok til.

I de siste dagene før 9. april traff det seg derfor slik at krigsskipsstyrker som tilhørte begge de krigførende parter samtidig var på vei til Norge for å utføre sine respektive

De britiske troppers nederlag i Norge

Statsminister Chamberlain redegjør i underhuset for Storbritannias aksjon.

London, 2. mai.

(Reuter) I underhusets møte idag gav Chamberlain en erklæring om situasjonen. Han bad først medlemmene om «å strekke sin tålmodighet litt lenger» før han kunne gi en inngående beretning. Jeg kan idag, sa han, bare gi en foreløpig meddelelse. For en måneds tid siden blev det besluttet at visse styrker skulde holdes parat til å besette norske havnebyer på vestkysten. Det norske felttog blev åpnet den 7. april. Den kveld gikk hovedflåten og 1. krysserskadre fra Scapa Flow og Rosyth. Den 8. april gikk 1. krysserskadre for å delta i operasjonene. Den 9. april rykket bevæbnede tyske stridskrefter inn i Danmark og sjøstridskrefter landsatte tropper i Oslo, Stavanger, Bergen og Trondheim.

Våre hensikter med å beslutte ytterligere aksjon var for det første å gi nordmennene all den støtte og bistand som stod i vår makt og for det annet å motstå eller forsinke den tyske fremrykning sydfra og for det tredje å lette nedringene og beskyttelse av den norske konge og regjering.

Statsministeren uttalte videre at disse mål hurtigst kunne opnås ved å erobre Trondheim. Til tross for den hasardiøse beskaffenhet av operasjonene når tyskerne var i besiddelse av stedet og den eneste virkelige effektive flyveplass som fantes i Syd-Norge ved Stavanger, besluttet vi å gjøre et forsøk.

Den 14. april blev det i Namsos landsatt flåtestridskrefter fulgt av britiske tropper den 16. og 18. april. Noen dager senere blev også franske alpejegere landsatt. En del av denne styrke rykket hurtig frem til omegnen av Steinkjer for å støtte

nordmennene som man visste holdt stedet.

Syd for Trondheim blev en avdeling fra flåten landsatt i Andalsnes den 17. april fulgt av tropper den 18. og 19. april. Disse styrker rykket frem til det viktige jernbaneknutepunkt Dombås og en avdeling drog sydover og sluttet sig sammen med nordmennene.

Jeg kan ikke gi noen detaljerte opplysninger idag om den kamp som har funnet sted på begge fronter siden landingene. De allierte tropper i disse egner har møtt alvorlige vanskeligheter. Den viktigste av disse var det faktum at de disponible flyveplasser allerede var i fiendens hender.

Under disse omstendigheter blev det klart for noen dager siden at det vilde være umulig på grunn av den lokale tyske overlegenhet i luften å landsette artilleri og tanks som vilde være nødvendig for å sette våre tropper i stand til å motstå det fiendtlige fremstøt sydfra.

Til tross for de britiske anstrebelses har det hele tiden været mulig for tyskerne å sende forsterkninger til Norge i større omfang enn det vilde være mulig for oss.

I forrige uke besluttet vi at vi måtte oppgi tanken om å ta Trondheim sydfra og vi må derfor trekke våre tropper tilbake fra dette område og overføre den annet steds. Vi har nu trukket tilbake alle våre styrker fra Andalsnes uten å miste en eneste mann. Jeg kan ennå ikke gi underhuset nærmere detaljer med hensyn til tapene. Det har ikke været mulig å gjennomføre erobringen av Trondheim. Jeg er tilfreds med at balansen inntil nu er til fordel for de allierte.

I denne forbindelse kan jeg nevne

at man har ansett det for mulig å vende tilbake til en mere normal fordeling av skibene i Middelhavet som i noen tid har været berørt av våre behov i Nordsjøen. En britisk og en fransk slagskibflåte med kryssere og andre krigsskib befinner sig i den sørlige del av Middelhavet underveis til Alexandria.

Chamberlain gikk derpå atter over til å omtale felttoget i Norge og sa: Jeg vil si til dem som kunne komme til å trekke hastige slutninger av det faktum at dette ikke har lykket oss å ta Trondheim — at det ennå er alt for tidlig å gjøre op den norske balansekonto. Felttoget har bare avsluttet et enkelt avsnitt. Jeg vil rette en advarsel til underhuset og til landet: Vi har ikke til hensikt å la oss fange slik at vi sprer våre tropper så vi blir farlig svake i et vitalt centrum. Vi må ikke spille eller binde våre styrker slik at vi svekker vår handlefrihet i vitale krisetilstander som når som helst kan opstå.

Chamberlain.

Vi vil fortsette å gripe hver chance i Norge for å tilføie fienden skade men vi må ikke tillate oss og glemme den langsiktige strategi som vil vinne krigen.

Til slutt sa statsministeren: Visse operasjoner er under utvikling og vi må ikke gjøre noe som kan sette i fare deres liv som dekar i den. Jeg ber derfor underhuset om å utsette debatt og spørsmål inntil kommande uke, da jeg ventet at det ikke vil være særlige vanskeligheter i veien for det.

oppdrag. Utsettelsen av de alliertes Norgesaksjon fra 5. til 8. april ble derfor av overordentlig stor betydning for utviklingen av krigsbegivenhetene i Norge. Det var bare denne utsettelsen som gjorde at tyskerne vant kappløpet om Norge og satte dem i stand til å besette (blant andre steder) alle de havnebyer som de allierte hadde håpet å kunne unndra tysk kontroll ved selv å besette dem.

I begynnelsen av april 1940 fikk Storbritannia stadig oppsiktsvekkende rapporter om en tysk oppmarsj. Meldingene ble imidlertid betraktet som for fantastiske, og man regnet med at det var et nytt trekk i nervekrigen. De alliertes planer var stort sett basert på den forutsetning at de skulle gjøre det første trekk, og ikke det første mottrekk. Denne feilvurderingen ble en sterkt medvirkende årsak til de uheldige forløp av de britiske sjømilitære operasjoner mot de tyske angrepsgrupper i de siste dagene frem mot den 9. april.

DEN TYSKE PLAN FOR ANGREPET PÅ NORGE

Sjefen for Den tyske Sjøkrigsledelse, storadmiral Raeder, holdt i oktober 1939 et foredrag for Hitler. Under dette foredraget så la han bl.a. frem resultatet av en undersøkelse angående Norgesspørsmålet. Konklusjonen var at for Tyskland ville det være best om Norge opprettholdt sin nøytralitet, men man måtte ikke under noen omstendighet tillate at Vestmaktene satte seg fast i Norge.

En britisk okkupasjon av Norge ville føre til en situasjon som før eller senere gjorde at Tyskland tapte krigen. Det eneste virksomme motmiddelet mot en britisk okkupasjon, var en besettelse av norskekysten for å komme britene i forkjøpet. Den tyske skipstrafikk ville imidlertid gå sikrere i norske farvann så lenge Storbritannia vil respektere Norges nøytralitet, enn etter en eventuell tysk besettelse av Norge.

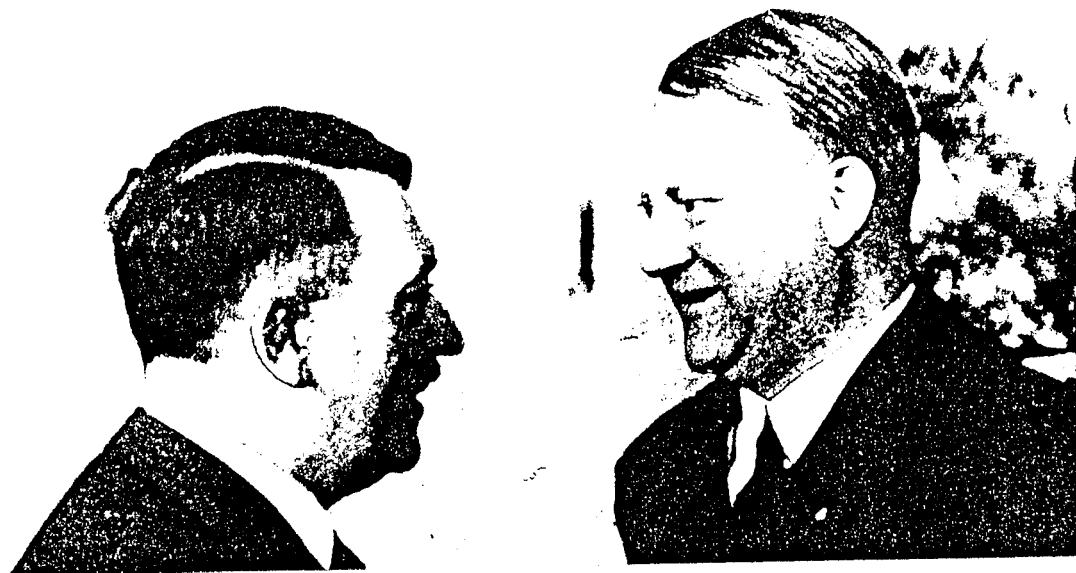
Det store spørsmålet var altså hvor lenge Storbritannia uten å gå til en besettelse av Norge, ville respektere de norske territorialfarvann, og tillate den store transport av svensk jernmalm fra Narvik til tyske havner i disse farvann uten å søke og stoppe den med sjømilitære maktmidler. Man fant ut at det ville være best å la Norgesspørsmålet bero inntil faren for en britisk besettelse av landet var akutt, eller til det fremgikk at Storbritannia ikke lenger ville respektere de norske territorialfarvann. At Norge ved egen hjelp ville være i stand til å yte noen effektiv motstand mot britiske tiltak var, etter Den tyske Sjøkrigsledelses syn, utelukket.

"Vinterkrigen" skjerpet i høy grad den foreliggende situasjon, fordi den kunne gi Vestmaktene et påskudd til å sende hjelp til Finland i form av tropper som, i tilfelle, først måtte landsettes i Norge før de ble sendt videre til Finland gjennom Sverige. Ved en eventuell slik britisk hjelpeekspedisjon var det derfor, etter tysk oppfatning, en overordentlig stor fare

for at britene ville kunne få fast fot i Norge.

QUISLINGS BESØK HOS HITLER

Den 14. desember 1940 hadde Vidkun Quisling, partifører for Nasjonal Samling, samtaler med Hitler, og fire dager senere, den 18. desember, hadde han igjen en ny samtale. Noe samtidig referat fra samtalen finnes ikke, men i hovedtrekk dreide samtalen seg om Norgesspørsmålet.

Under møtene framholdt Hitler gang på gang at oppretholdelsen av Norges nøytrale stilling under krigen ville være det beste for Tyskland, og at han ikke hadde noen planer om å utvide krigsskueplassen. Hitler tok således ikke under møtene noe standpunkt til en eventuell Norgesaksjon, men understreket tvert imot at han ønsket at Norge skulle forbli nøytralt. Hitler lovte imidlertid Quisling økonomisk støtte for hans politiske virksomhet i Norge, så han kunne bli i stand til å bekjempe den voksende fiendtlige propaganda i landet.

Quisling på sin side framla sitt syn på situasjonen i Norge. Han ga blant annet til kjenne for at Storbritannias innflytelse i Norge var meget stor og faren for at Storbritannia skulle besette Norge var truende, besettelsen ville muligens finne sted innen kort tid. Quisling fortalte at fra og med den 11. januar var Norges Storting og dermed også Regjeringen ulovlig, fordi Stortinget i strid med forfatningen hadde besluttet å forlenge mandattiden med ett år. Dette ville kunne gi anledning til en politisk omveltning. Han var i tilfelle beredt til å overta regjeringsmakten og kalle Tyskland til hjelp. Quisling var også beredt til å drøfte forberedelser av militær art med den tyske krigsmakt.

Det er svært lite sannsynlig at møtet mellom Quisling og Hitler hadde noen betydning for Hitlers videre avgjørelser. Hitler ble advart mot det denne fremmede majoren hadde sagt;

man kunne ikke vite om det var tyske interesser som lå til grunn eller om det var egne partihensikter. Den tyske sendemann i Oslo rapporterte dessuten til utenriksdepartementet i Berlin at Nasjonal Samling betydde ingenting i Norge ... Dets fører, tidligere forsvarsminister Vidkun Quisling, var personlig en ærlig mann, men han manglet klart politisk blikk, kritisk vurderingsevne og standhaftighet.

Noen overdreven tillit til Quisling, fikk Hitler ikke etter møtet. Det er heller ingenting som tyder på at Hitler brydde seg noe videre om denne saken, den britiske historikeren Liddell Hart skriver ("Den annen verdenskrig") at Hitler skjøv saken til side. Quisling ble ikke kontaktet da planene for en besettelse av Norge var et faktum.

Mens Quisling var i Berlin så ble det gitt ordre om å forberede planer for en eventuell Norgesaksjon, en utarbeidelse av en "Studie Nord." Det Hitler hadde i tankene var en strategisk plan for en alternativ situasjon. Planen skulle settes ut i livet hvis Storbritannia ble en reel trussel. I midten av januar forelå resultatet av "Studie Nord" ferdig. Det var imidlertid full enighet i den tyske militære ledelse om at en opprettholdelse av den bestående tilstand ville være den beste løsning på Norgesspørsmålet.

"WESERÜBUNG"

Det er først da marineminister Winston Churchill en tale i BBC den 20. januar 1940 at det skjer noe videre. Hovedbudskapet i talen er at de små nøytrale stater må gjøre sin plikt å stå sammen med det britiske og franske imperium i kampen mot Tyskland. Denne talen ble oppfattet som en invitasjon til krig, og man hadde all mulig grunn til å regne med at de allierte forberedte en aksjon; antydelsen om at de allierte ble nødt til å gripe til våpenmakt dersom deres egne interesser tilsa det, var klar.

Churchills tale vakte oppsikt over den ganske verden, og den bidrog naturlig nok til å øke tyskernes frykt. Det var nok også en del av bakgrunnen da Hitler den 27. januar ga sine rådgivere ordre om å utarbeide omfattende planer for en invasjon i Norge om nødvendig. Det ble opprettet en særstab, og operasjonen fikk dekknavnet "Weserübung." Hitler var imidlertid sikker på at Norge ville opprettholde sin nøytralitet.

"Altmark"-affæren den 16. februar 1940 satte Norgesspørsmålet i et helt nytt perspektiv. Den viste at Den norske Regjering ikke var i stand til å håndheve nøytraliteten. Samtidig ga "Altmark"-affæren et tydelig varsel om at Storbritannia ikke lenger ville respektere Norges nøytralitet, og at de norske territorialfarvann derfor i fremtiden ikke ville yte den tyske skipstrafikk noen beskyttelse mot angrep av fiendtlige stridskrefter. "Hitlers anstrengelser for å bevare Nordens nøytralitet og bare holde seg i beredskap hvis det verste skulle skje, var strandet," betrodde en av Hitlers fortrolige

sin dagbok.

Den 21.februar 1940 ble general Nicolaus von Falkenhorst innkalt til Hitler. Falkenhorst ble utpekt til å utarbeide en plan for okkupasjonen av Norge og senere lede felttoget. Hitler orienterte ham om motivene for Norgesaksjonen og at okkupasjonen av Norge ble ansett som krigsviktig, krigsnødvendig og krigsavgjørende.

general Nicolaus
von Falkenhorst

Allerede en uke senere ble Hitler forelagt planene for okkupasjonen av Norge, og den 1.mars utstedte Hitler et direktiv for operasjon "Weserübung."

SPENNING

Et britisk aksjon mot Norge ble bare mer og mer sannsynlig. Tidlig i mars så mottok Den tyske Sjøkrigsledelse tallrike etterretninger som bekreftet at Vestmaktene snart ville sette i gang en støtteaksjon for å hjelpe Finland, og at de ville påberope seg retten til fri gjennommarsj gjennom Norge og Sverige i henhold til Folkeforbundspakten. Det ble derfor utstedt en ordre om at forberedelsene for "Weserübung" skulle bli påskyndet slik operasjonen skulle kunne bli satt i verk med fire dagers varsel. Det ble også fremholdt at hemmeligholdelsen av det som skulle skje var av ytterste viktighet. Operasjon "Weserübung" ble bydende nødvendig.

Fredsslutningen mellom Finland og Sovjetunionen den 12.mars lettet til en viss grad situasjonen. Hvis Storbritannia nå skulle gå i gang med den forberedte Norgesaksjonen, kunne ikke lenger påskuddet om at den var et ledd i en støtteaksjon for å hjelpe Finland, bli brukt. Den tyske Sjøkrigsledelse gikk derfor ut fra at britene under disse omstendigheter ikke i den nærmeste fremtid ville gå til en aksjon mot Norge, men at de ville se tiden an og vente på et gunstigere tidspunkt for å sette den i gang. Dette virket igjen inn på planene for den

---

Direktiv «Weserübung» av 1. mars 1940

Berlin den 1/3 1940.

Føreren og øverste
sjef for krigsmakten.
WFA/Abt. L.nr. 22070/40. g. Kdos. Chefs.

Hemmelig kommandosak, Sjefssak.

9 eksemplarer.
3 eksemplarer.

Ob.d.M.

I op 223/40.

Inngått 4.III.40

Bilag:

Hemmelig kommandosak.

Sjefssak.

Kun ved offiser.

Direktiv for operasjon «Weserübung».)*

1) Utviklingen av situasjonen i Skandinavia krever at alle forberedelser treffes for å besette Danmark og Norge med deler av krigsmakten (operasjon «Weserübung»). Ved det skal engelske overgrep mot Skandinavia bli forebygget, vår malmbasis i Sverige sikret og utgangsstillingen for krigsmarinen og luftvåpenet mot England utvidet.

Det tilfaller krigsmarinen og luftvåpenet i den grad forholdene gjør det mulig, å sikre foretagendet mot angrep av engelske sjø- og luftstridskrefter.

De krefter som skal settes inn for operasjon «Weserübung», skal av hensyn til vår militærpolitiske styrke like overfor de nordiske stater, holdes så svake som mulig. Deres tallmessige svakhet skal utlignes ved besluttsom handling og overraskende utførelse.

Det skal prinsipielt legges vekt på å gi foretagendet karakteren av en *fredelig* besettelse som har den væpnede beskyttelse av de nordiske staters nøytralitet som mål. Krav overensstemmende med det, skal ved begynnelsen av besettelsen, tilstilles regjeringene. Flåte- og luftdemonstrasjoner skal hvis det er påkrevd, gi det nødvendige ettertrykk.

Hvis det likevel gjøres motstand, skal denne brytes ved innsetning av alle militære midler.

2) Jeg gir sjefen for XXI armékorps, infanterigeneral von Falkenhorst, i oppdrag å forberede og lede foretagendet mot Danmark og Norge (sjef for gruppe XXI).

Han står direkte under meg i operasjonsspørsmål. Staben skal suppleres fra de tre forsvarsgrener.

De styrker som stilles til disposisjon for operasjon «Weserübung» skal bli særskilt beordret. De må ikke bli tatt i bruk for andre krigsskueplasser.

Luftstridskreftene skal taktisk underlegges gruppe XXI for gjennomføringen av «Weserübung». Etter fullført oppdrag underlegges de igjen sjefen for luftvåpenet.

---

*) Hubatch, W.: «Die deutsche Besetzung von Dänemark und Norwegen», s. 425.

Innsatsen av de av krigsmarinen og luftvåpenet umiddelbart ledede styrker, må skje i nøye forståelse med sjefen for gruppe XXI.

Forsyningen av de styrker som er avgitt til gruppe XXI, skal ordnes av forsvarsgrenene etter krav fra gruppesjefen.

3) Overskridelse av Danmarks grense og landsetningen i Norge skal skje samtidig. Foretagendene skal forberedes grundig og så hurtig som mulig. I tilfelle av at fienden tar initiativet mot Norge, må egne motforholdsregler hurtig kunne utløses.

Det er av den største betydning at våre tiltak treffer de nordiske stater og vår vestlige fiende uforberedt. Dette må has for øye ved alle forberedelser, særlig ved tilveiebringelsen av den nødvendige skipstonnasje, troppenes oppsetning, deres framføring og innlastning. Kan man ikke lenger hemmelig holde forberedelsene for innlastningen, skal man meddele førere og tropp andre mål enn de virkelige. Troppen må ikke bli kjent med de virkelige mål før ved avreisen eller etter denne.

4) Besettelse av Danmark («Weserübung Süd») .....

5) Besettelse av Norge («Weserübung Nord»).

Oppgave for gruppe XXI: Overraskende besettelse av de viktigste kystbyer fra sjøen og ved landsetningsforetagender fra luften.

Krigsmarinen overtar forberedelsen og utførelsen av transporten til sjøs av landsetningstroppene og av de styrker som under det videre forløp skal føres etter. Den sikrer etterforsyningen sjøverts. Hurtig utbygning av Norges kystforsvar må forberedes.

Luftvåpenet skal etter utført besettelse, sørge for såvel forsvaret i luften som utnyttelsen av den norske basis for luftkrigføringen mot England.

6) Gruppe XXI gir løpende meldinger til Overkommandoen om hvor langt forberedelsene er kommet og framlegger en tidsordnet oversikt over gangen i forberedelsene. Det skal også angis den kortest mulige tidsfrist som er nødvendig fra ordren om igangsettingen av operasjon «Weserübung» blir utstedt til den kan bli utført.

Påtenkt kommandoplass skal meldes inn.

Dekknavn: «Wesertag»-dagen for foretagendet. «Weserzeit»-klokkeslettet for foretagendet.

Adolf Hitler (sign.).

tyske Norgesoperasjon. Hovedhensikten med å sette den i verk, var jo for å hindre Storbritannia i å få fast fot i Norge. Norgesaksjonen skulle imidlertid ikke bli satt i gang før et britisk angrep på Norge fant sted, eller det var tydelig at et slikt angrep var umiddelbart forestående.

Avspenningen ble ikke av lang varighet. Alle underretninger Den tyske Sjøkrigsledelse fikk fra forskjellige kilder, tydet på at Vestmaktene under enhver omstendighet ville okkupere Norge og muligens også Sverige. Det var derfor liten tvil om at Storbritannia ville gå til aksjon mot Norge. "Tyskland må handle i overensstemmelse med denne kjensgjerning."

I den siste halvpart av mars ble Den tyske Sjøkrigsledelse sterkt forurolet ved de hyppige overgrep mot den tyske skipstrafikk i norsk territorialfarvann som ble foretatt av britiske krigsskip og fly. At det var blitt nedlagt en meget skarp protest fra norsk hold til Den britiske Regjering, var Sjøkrigsledelsen klar over. Man var også klar over at de norske stridskrefter var gitt ordre i gjentakelsestilfelle å åpne ild mot ethvert fremmed krigsskip og fly som foretok folkerettstridige handlinger på eller over norsk territorium. Det ble imidlertid gjort klart at en tysk Norgesaksjon ikke kunne vente lenger. Hvis et tysk angrep på Norge overhodet skulle finne sted, måtte det skje snart. Hitler ga ordre om at operasjon "Weserübung" skulle bli gjennomført.

Den 2.april fastsatte Hitler dato å klokkeslett for aksjonen. Datoen som ble fastsatt, den 9.april, var sterkt avhengig av isforholdene i Østersjøen og tilgangene til denne. På grunn av en lang og streng vinter var nemlig både Østersjøen og de danske gjennomseilingsfarvann blokkert av is helt til begynnelsen av april. Det ble et kappløp mellom Storbritannia og Tyskland. Engstelsen for at Storbritannia skulle sette seg fast i Norge før de danske gjennomseilingsfarvann var seilbare, var tilstede.

"De forberedelsene fienden har truffet, tyder på at han vil være i norske farvann eller på norsk område kort tid før våre egne operasjoner tar til ... Sjøkrigsledelsen er av den oppfatning at gjennomføringen av "Weserübung" må skje hurtigst mulig. 9.april synes å være siste frist."

Den tyske Sjøkrigsledelses krigsdagbok, 06.04.1940

Den britiske mineleggingen i norsk territorialfarvann den 8.april, ga en bekreftelse på riktigheten av Den tyske Sjøkrigsledelses situasjonsbedømmelse. Den politiske virkningen av denne mineleggingen ble fra tysk side bedømt gunstig. Det ble nemlig antatt at den forestående tyske aksjon på grunn av det britiske nøytralitetsbrudd, av de nøytrale land ville bli ansett som forsvarlig i henhold til folkerettens bestemmelser. Militært sett ble derimot situasjonen anskuet som atskillig forverret, fordi det nå med sikkerhet måtte regnes med at det ved gjennomføringen av Norgesaksjonen ville komme til kamp med britiske sjøstridskrefter. Det var også en frykt for at nordmennene nå ville bli satt i beredskap på grunn av den spente situasjonen.

Anlaga ³⁶ 12A

Der Führer und Oberste Befehlshaber
der Wehrmacht

OKW/WFA Abt. L Nr. 22128/40 g.K.Chefs.

Geheime Kommandosache

Berlin, den 2. 4. 40
4 Chef Sache
Nur durch Offizier
10 Ausfertigungen
1. Ausfertigung

Der Führer und Oberste Befehlshaber der Wehrmacht
hat die Durchführung der Weserübung befohlen und
auf die besondere Bedeutung der Geheimhaltung der
kommenden Massnahmen hingewiesen.

Wesertag ist der 9. 4. 1940

Weserzeit 5.15 Uhr.

g.a.
Kurtz

Verteiler:

Gruppe XXI	1. Ausf.
Ob. d. H.	2. "
Ob. d. M.	3. "
Ob. d. L.	4. "
<u>OKW:</u>	
Chef WFA	5. "
Abt. L	6.-8. "
Chef Ausl./Abw.	9. "
Chef WNV	10. "

«Føreren og Forsvarsmaktens øverstkommanderende har gitt ordre til å iverksette Weserübung og henviser til den særlige betydning av å holde de kommende tiltak hemmelige.»

Adolf Hitler

Varsel

Fra nyåret 1940 og fram til Tyskland den 9.april angrep Norge, kom det en strøm av faresignaler om forestående aksjoner. Helt fra krigens utbrudd hadde man vært klar over hvilken situasjon Norge sto midt oppe i, og man kan spørre seg om hvorfor et angrep utenfra kom så tilsynelatende overraskende på Den norske Regjeringen som det gjorde. Lukket den øynene for alle faresignalene? Hadde Norge mobilisert på et tidligere tidspunkt slik situasjonen tilsa, ville vi sannsynligvis vært spart mange plager.

FARESIGNALER

Opptil flere ganger ga Den britiske Regjeringen antydninger som bare kunne oppfattes som direkte trusseler. Så sent som den 19.mars 1940 uttalte den britiske statsminister Neville Chamberlain at krigen sto på Norges dørstokk. Den tyske sendemann i Oslo meddelte den 25.mars at det var fare for at Tyskland vil overta vernet av norsk territorialfarvann. Den norske minister i Berlin, skriver også at det ikke finnes noe fredstegn for øye og at Norge burde holde sitt forsvar i orden så sterkt som ytterste evne tillater det. Et par dager senere melder han om innskipninger av tropper som kan ha Norge som mål. Verdenspressen formoder i slutten av mars at Det allierte øverste Krigsråd har besluttet angrep mot norsk sjøterritorium.

I begynnelsen av april så blir meldingene om forestående aksjoner mot Norge hyppigere. Den norske Regjering tok imidlertid det hele med stor ro. To dager etter at de tyske skipene har forlatt Tyskland, kommer det en ny melding fra den norske minister i Berlin:

"Det opplyses fra pålitelig hold om troppe-transport, nevnt i min rapport nr 611, at 18 av 20 skip på en samlet tonnasje av 150 000 tonn har gått ut fra Stettin med vestlig kurs natt til 5.april."

Utenriksminister Halvdan Koht fant ingen grunn til å varsle Storting eller Regjering om den oppsiktsvekkende melding, han fortier det hele. Samme dag så kommer det en melding til Aftenposten fra Berlin om at alle der vet at Norge vil bli angrepet, men utenriksdepartementet hindrer en offentliggjørelse av meldingen. Den britiske og franske overleverelse av enslydende noter den 5.april hvor de melder at Vestmaktene ikke vil finne seg i at Tyskland får livsviktige ressurser fra Norge, vakte heller ingen videre oppsikt. Da generalstabsjefen foreslår mobilisering den 5.april uvitende om Vestmaktens noter, blir det avslått. Mobilisering blir også avslått, da generalstabsjefen på nytt

igjen foreslår mobilisering dagen etter.

Den 6.april holdt utenriksminister Halvdan Koht en tale i Stortinget hvor han omtalte situasjonen. Han fortalte at fremmede fly stadig krenket norsk territorium, men at han ikke kunne se at flyvingen tjente noe krigsformål og håpet at det ble en slutt på flyvingen ganske snart . . . . . Talen ga et skjevt bilde av den situasjon Norge sto midt opp i, utenriksministeren nevnte heller ikke noe om de noter han hadde mottatt dagen før. Stortingsrepresentantene gikk således fra hverandre uten å vite hvor alvorlig situasjonen i virkeligheten var.

DEN 8.APRIL

Først da meldingen om den britiske minelegging i norsk territorialfarvann ble meddelt utenriksminister Koht morgenen den 8.april, så reagerer Den norske Regjering. Senere på dagen, da det ble sammenkalt til møte i utenrikskomiteen, så uttaler Koht følgende:

"Det har i dei siste dagane vore ei rekkje med meldingar frå Tyskland om at det var planlagt tiltak som vende seg mot Noreg, med tankje på serskilt å setja seg fast i Sør-Noreg. Men det er meldingar som ikkje kviler på noko offisielt grunnlag, så vi kan ikkje vita for visst kva dei byggjer på, og kva som er ålvoret i dei. Men vi kan vel trygt gå ut frå, at straks dette vert kjend som nå er kunngjort fra britisk og fransk side, vil Tyskland gå i gang med eit eller anna tiltak på sin kant, og det vil vel då koma til å venda seg mot Noreg kanskje over Danmark, eg forutset då at Danmark og skulle koma i faresonen. Men det er vel ikkje heilt visst at Tyskland vil taka den vegen. Det kan og gå beint med sin flåte til Noreg."

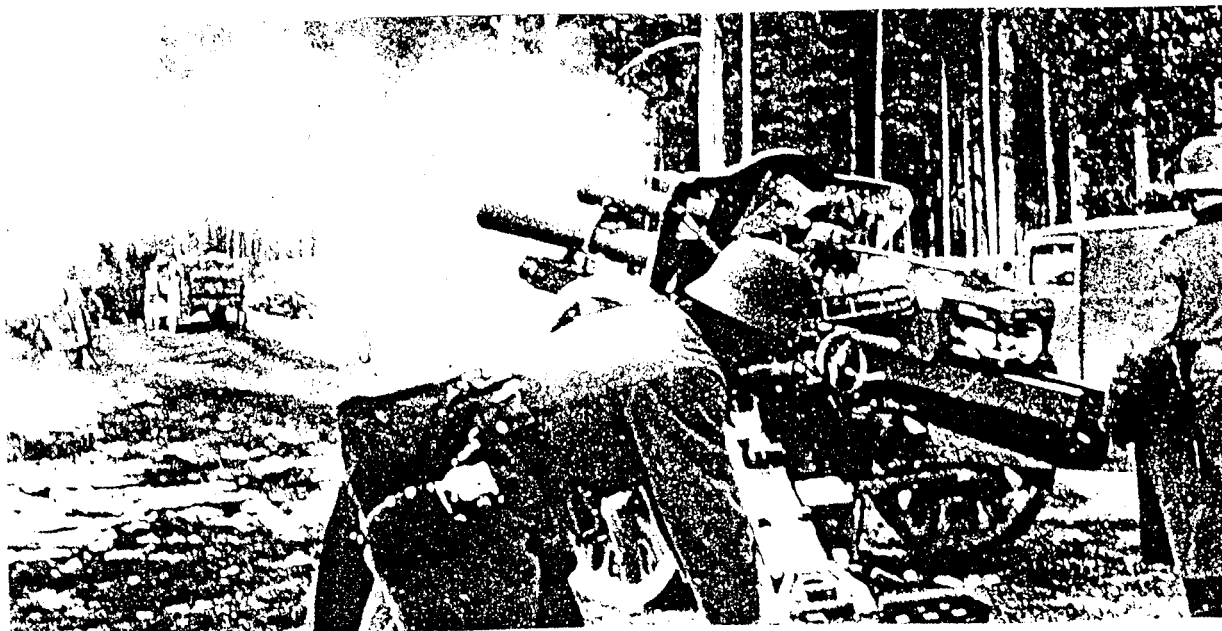
Senere har Koht hevdet at han umulig kan ha sagt noe så dumt, og at det må være feil i referatet. Det er imidlertid lite trolig. Under møtet i utenrikskomiteen så innløp meldingen om at store tyske flåtestyrker passerte danske farvann. Det ble også meldt om at et tysk transportskip var torpedert utenfor Lillesand. Omkring 100 overlevende var brakt i land, og de fleste var iført feltgrå militæruniformer. Med dette skipet så var det tropper og utstyr som skulle ilandsettes etter den første angrepsbølgen var over. De overlevende soldatene fortalte at de skulle til Bergen for å hjelpe Norge mot Vestmaktene.

"For alt det vi vet kan vi være blandet opp i krigen før vi forlater denne sal. Så alvorlig er situasjonen i øyeblikket, det må vi alle kunne forstå."

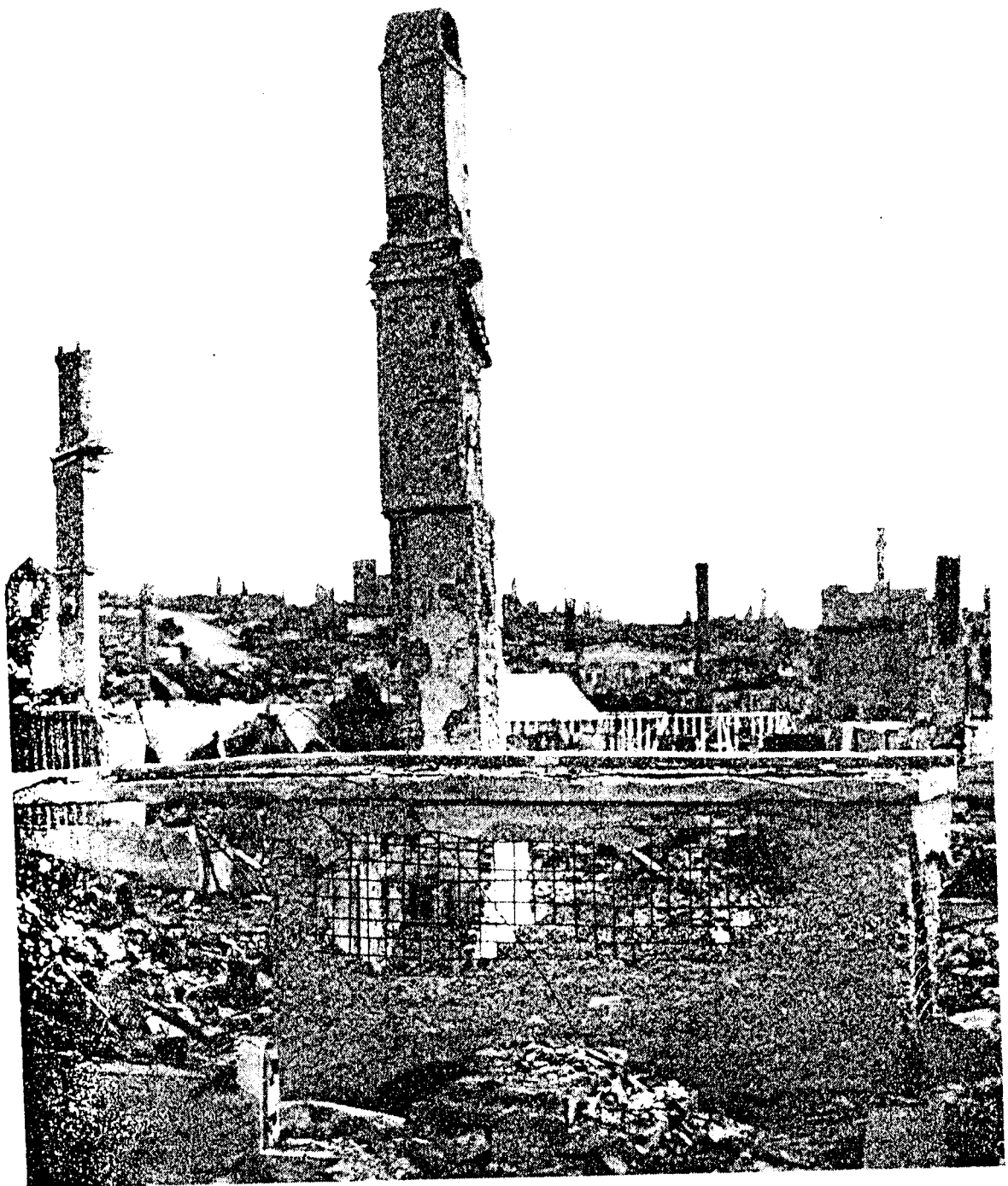
stortingsrepresentant Moseid, 08.04.1940

Regjeringen satt i møte langt utover kvelden den 8.april. Forsvarsministeren la fram et forslaget fra kommanderende general om mobilisering. Regjeringen avviste forslaget, men besluttet å innkalle to bataljoner. Det var ikke nødvendig med en mer omfattende mobilisering . . . . .

Senere på kvelden melder admiralstaben at fiendtlige fartøyer passerer Færder, og kort tid etter for man høre at Rauer og Bolærne festning har vært i kamp. Regjeringen trådte sammen til et nytt møte, hvor viktigste sak var mobilisering. Til slutt, klokken 3.00 den 9.april, blir det bestemt at det skulle mobiliseres på vanlig måte, med fremmøte den 11.april. Da denne beslutning blir tatt, har det allerede vært tyske soldater på norsk jord i tolv timer.

KILDER

- "Norges sjøkrig 1940-1945"
bind I og bind V
skrevet av orlogskaptein E.A.Steen
Gyldendal Norsk Forlag 1954

- "Norges krig 1940-1945"
bind I
hovedredaktør Sverre Steen
Gyldendal Norsk Forlag 1947

- "Norsk presse under hakekorset"
ved Gunnleik Jensson
Tell Forlag 1945

- Folk og Land

- nr:2/80 "Nygaardsvold, forsvar og
nøytralitet"
et leserinnlegg skrevet av Trygve Engen

- nr:2/80 "Johan Nygaardsvolds ansvar"
et leserinnlegg skrevet av Alfred Dale

- nr:2/83 Hva Englandsdokumentene forteller
oss: "England hadde ingen mulighet
til å hjelpe Norge og Sverige"
en artikkel skrevet av A.I.Bru

- nr:3/83 Hva Englandsdokumentene forteller
oss: "Fransk-britisk plan om å
"hjelpe" Sverige inn i krigen"
en artikkel skrevet av A.I.Bru

- nr:4/83 Hva Englandsdokumentene forteller
oss: "Kappløpet mot Norge"
en artikkel skrevet av A.I.Bru

- nr:4/83 Strengt hemmelig: "Resymé over
begivenheter i Skandinavia"

- nr:9/83 "Norsk okkupasjonshistorie"
en artikkel av Erling Ueland

- nr:3/90 Et av de store nøytralitetsbrudd:
"Tonnasjeavtalen med England"
en artikkel av John Sand

- nr:3/90 "Norske myndigheters nøytralitets-
brudd i 1940"
artikkel

nr:6/92 "Tendensiøs historiker"
en artikkel skrevet av Ruste Fjelbma

nr:1/93 "Slik fikk vi 9.april"
- uønsket også av Hitler -
artikkel I (av III) skrevet av John Sand

nr:2/93 "Slik fikk vi 9.april"
Det går over til plan
artikkel II skrevet av John Sand

nr:3/93 "Slik fikk vi 9.april"
Altmark-affæren og folkeretten
artikkel III skrevet av John Sand

Nationen

03.05.1940 "De britiske troppers nederlag i
Norge"
artikkel

april 1955 "Hvem var det som drog Norge inn i
krigsulykken?"
en artikkel av skrevet Einar Maseng

febr. 1990 "Altmark-affæren"
en artikkel skrevet av Trond Børrehaug Hansen

Aftenposten

08.04.1965 "Regjeringen og 9.april"
et leserinnlegg av stortingsmann Jon Leirfall

09.07.1965 "Mobiliseringen som uteble"
et leserinnlegg av oberstløytnant Einar Haugli

1965 "Også mitt siste ord"
et leserinnlegg av generalmajor John Høgevold

Morgenbladet

30.11.1979 "Arsaken til 9.april"
en artikkel skrevet av John Sand

Klassekampen

28.10.1988 "Håkon 7. og nøytraliteten i 1939"
en artikkel av Trond Spurkeland

"Vi dro mot nord"
skrevet av Sven T.Arneberg og Kristian Hosar
Aventura Forlag A/S 1989

- "Angrepet på Norge"
Forsvarets Forum Spesial februar 1990

- "9.april 1940"
A-Magasinet Ekstra 9.april 1990

- "Norge i krig"
Verdens Gang Ekstra særtrykk 1990

- "Alt for Norge"
et hefte utgitt av krigsinvalidforbundet og
veteranorganisasjonene 1985

- "Fra 9.april til 10.juni"
en særoppgave skrevet av Trong Vernegg

- "En skjebnesvanger unnløstelse"
en artikkel skrevet av John Sand 06.02.1992

- kopi av brev fra John Sand til professor Hans
Fredrik Dahl
datert Bjerka 22.01.1991

Alle illustrasjoner og fot i oppgaven er
hentet fra de ovenfornevnte kilder der ingen
annen kilde er oppgitt.

"Best var det, kan hende, det gikk som det gikk, -
og så får du ha takk da, Gud!"

fra Terje Vigen, av Henrik Ibsen